

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti & incolumitati Rerumpublicarum utilissimae

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Veteris eloquentiæ deus nostro etiam (...)vo superstes, non sine magno domino sæpe labefactatur, summaque hujus caussæ gravitas ostenditur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

tamen perniciosius hac nostrâ tempestate
 blandius quàm istarum illecebrarum aucupes,
 ac factores, grassantur, nulli imprudentibus
 ingeniis, præcipuè adolescentibus, atque in-
 doctioribus insidiantur. Nam qui vel inflato
 dicendi genere tument, vel frigido oble-
 ctantur, vel puerili luxuriant; qui antiquario,
 qui rudi, qui sicco, qui exsanguis abutuntur,
 nihil ferè negotii facessunt eloquentiæ; quip-
 pe à popularibus rejecti auribus, plausu atque
 acclamatione fraudati, sibi intus soli, tan-
 quam Aspendii **A** Citharœdii canunt: sibi
 palpantur in angulis, in publicum, virus suum
 spargere non possunt; vulgò despecti con-
 temptique, omnium salibus atque irrisione
 bluduntur. **A**t qui hæc sermonum picturata, **B**
Cut ita loquar, diademata continenti filo, **C**
 densius innectunt, qui peracutis, aggeratisque
D fensiculis totam de industriâ consternunt **D**
 orationem, plerunque ira vulgò accepti sunt,
 ita habentur graciosi, omniumque sibi aures
 pellaci titillatione ita demulcent, ut nulli
E plagas eloquentiæ magis conclamatas, **E**
 nulli vulnera magis depositæ curationis in-
 fligere videantur.

*Veteris eloquentia de ævo nostro etiam ævo super-
 bes, non sine magno damno saepe labefactatur,
 summaque huius causæ gravitas ostendi-
 tur.*

QUam sanè eloquentiæ depravationem
 nollem ego, quisquam vestrum,
 Just.

GRAVITATE.

59

Judices, aut minus gravem, aut exigui esse momenti, aut sine magnis detrimentis, tanquam solis scholastici ludi confiniis inclusam, impune cedere opinaretur. Tametsi enim eloquentia, quæ olim à foro, atque à Senatu, ut narravi, amissa, vel amandata, in literaria Athenæa se recepit, ibique hospitium suum jam dudum fixit, nihilominus hæc tam arctis veluti carceribus, compedibusve haud ita se mancipavit, quin nostris etiam temporibus in civilem quoque aciem, in publici consilii sedes, in gravissimorum virorum coronas, quasi jus suum justissimis vindictis repetens, subinde excurrat, ubi, quum suo ab officio non leviter discedit, non modicum certe in exitium quæ publicum, quæ etiam privatum frequenter redundat.

9. Quoties enim hoc nostro etiam seculo magistra dicendi eloquentia in anniversariis studiorum instaurationibus palmares de rebus amplissimis habet orationes? quoties in Doctoris honorifica laureâ bene meritis, emeritisque Jurisprudentiæ, Medicinæ, Philosophiæ, vel Theologiæ auditoribus decernendâ, impertiendaque divitias suas, pompamque explicat? quoties in Dynastarum, & Principum funeribus vel mœrêtes levat agitudine, vel extraneos quoque, quos nulla ejusmodi rei cura tangit, stupore quodam torpentes, uberes solvit in lacrymas? quoties in Ducum, Regum, Pontificum solemnî dedicatione, quoties in Cardinalium purpureo galero insigniendorum spectatâ celebritate

quæ

quaestiones loculentissimas edisserit? quoties in Academicis cœtibus, patriâ cujusque nationis linguâ omnium ferè disciplinarum argumenta pertractat? quoties in legationibus ad Principes, ad Reges, ad Casares, summosque Christianæ Republicæ Antistites sæpissime missis, de suscipiendo bello, de pace faciendâ, de fœdere feriendo, deque aliis negotiis quàm maximis vehementer disceptat, acerrimèque perorat? quid quòd certis in urbibus civiles, vel capitales causas apud Senatū toto corpore, omnibusque, quòd ajunt, unguibus hodie etiamnum agit? In sacris quoque Conciliis quàm generalibus, quàm provincialibus, quàm *Dioecesanis*, ut appellant, quàm sæpe oratorios suos lacertos, ac nervos de rectâ morum institutione, defecatoque doctrinæ candore severè, atque enucleatè disputando, expromit? Quæ profectò habendarum Orationum opportunitates multæque aliæ, quas omnes singulatim modò enumerare non attinget, durum quondam eloquentiæ exilium non mediocriter leniunt, magnæque ex parte revocant.

10. Jam, quis, rogo, Patres sapientissimi, tam indoctus, ignarusque rerum est, qui in hujusmodi Orationibus quovis ex genere causarum, quum ea in sole, ac pulvere ferè aguntur, magnitudinem, & gravitatem statim non animadvertat, ipsasque sine gravi piaculo minimè vitari posse non recognoscit? Testor Joannem à Casa, qui de restituendâ Placcariæ Urbe Parmensi Duci ad
 Caro-

Carolum V. Imperatorem in deliberativo; testor Christophorum Longolium, qui de afflictorum sibi criminum salutate ad populum, Senatumque Romanum in judiciali; testor Joannem Perpinianum, qui de veteri retinenda religione in demonstrativo Orationes, ut innumeras alias dissimulem, nostris temporibus non solum commentati sunt, sed de pulpito etiam serio pronuntiaverunt, & quidem ille, quem nominavi postremo, tanto nisu, spirituque, ut Auctori ipsarum veneno ab Hæreticis, præ invidia, ut fertur, eidem propinato, haustoque pereunti vitâ ipsâ confiterentur. Fingite insuper, vos etiam Auditores, illustrem panegyricum de alicujus viri Sanctissimi virtutibus, & prodigiis ad Pontificem Maximum, & Purpuratos Patres, quò eum in ~~Colitum~~ ordinem componendum decernant, ab aliquo Oratore, alicujus Religionis universæ nomine, adornari: fingite ab alio de latifundiis, de totâ re familiari, de noxiâ capitali ad Prætores ex prisca consuetudine incitatiùs declamari: fingite ab alio cives ad patriam à nefariorum proditorum conjuratione vindicandam incensæ orationis facibus inflammari: fingite denique à Jurisconsultis multiplices quacunque de controversiâ dissertationes pro suis clientibus elucubrari. At quid dico, fingite? Imò potius redite in memoriam tales dissertationes nostro etiam a vo à locutuleis, A caussidicisque cotidie ferè componi. Nunc scitor ex vobis, Viri prudentissimi, si quis in hujusmodi caussarum tractatione,

tione, gravi Oratoris munere abusus, quò
 suorum acuminum phalerata nugamenta,
 vel fucati medicamenta nitoris venditet;
 missis Cælitis illius egregiis facinorum am-
 plificationibus, eū non tā Sanctorū honoribus
 dignū, quàm gregarium aliquem de communi
B fatu, *B* cœtuq; hominem esse doceat; vel ne-
 glectis *orthodoxa* religionis firmamentis, ipsā
 non tam corroboret, quàm eleuet; vel clientis
 caput, fortunatve, posthabitā fortis defensio-
 nis curā, in extremum adducat discrimen, aut
 omnino perdat; vel in aliis tam amplis, ma-
 gnique ponderis controversiis, quo inanium
C sententiarum talitris *C* pueriliter micet *D*,
D vel exuberantis ornatus redundantia utcunq;
I exultet, sponte prævaricetur; num leuiter
 delinquere censendus erit? Imò gravis sce-
 leris reus, multamque *E* gravem commeritus
 ab omnibus sapientibus, æquisque rerum ar-
 bitris iudicabitur.

11. Quod si à civilibus Orationibus ad sacras
 Conciones, atq; à forensibus tribunalibus ad
 Templorum suggesta sermonem transferre
 lubet, cui exploratum non est, ista tam cre-
 bris divinorum præconum vocibus persona-
 re, ut eloquentia jam non amplius extorris,
 vel deserta, sed è curia, & rostris in ades
 sacras demigrasse, regnumque suum in hæc
 beata æterni Numinis domicilia, feliciori-
 bus longè auspiciis, traduxisse existimetur?
 Quem verò vestrum fugit, sapientissimi Pa-
 tres, Concionum de rebus divinis ad popu-
 lum habendarum provinciam maximi esse

momenti? cui non perspectum, hanc ipsam, Episcoporum præcipuum esse munus, ad quod jidem per se implendum, nisi legitimo impedimento distineantur, gravi religione, ut ex permultis sacris Conciliis, nec non ex Doctorum *b* omnium consensione liquet, omnino adstringuntur? Quis nescit, ceteros quoque Concionatores, præsertim Religiosos viros Episcopis, qui officium suum gregis divino sermone pascendi ubiq; locorum præstare nequeunt, in societatem ejusdem muneris concionandi, quo illorum vicem expleant, à summis Pontificibus, ut è Sacrorum Canonum *c* tabulis, certisq; Theologorum *d* responsis notum pariter est, adjungi? Cui incompertum, sacram Concionem instrumentum esse potissimum, ut tum ex divini Testamenti diplomate, tum è veterum Patrum *e* scitis palàm discimus, ad animas è vitiorum cœno extrahendas, atq; ad servitutem Christo Domino ritè serviendam impellendas; ac proinde in Catholicâ Repub. quàm

ma-

a Toletano 2. Cartaginensi 4. Remensi, Avellanensi. Lateranensi, Tridentino Sess. 5. de Reformatione. 2. 2. & Sess. 24. c. 4.

b apud Suarez Tom. 1. de Relig. lib. 2. c. 15. nu. 7 & Tom. 4. tract. 10. lib. 9. c. 2. & Barbo-sam de Offic. Episc. par. 1. Tit. 2. Gloss. 10. n. 2.

c cap. inter alia, de offic. medic. ordin.

d Suarez lib. 9. cit. c. 1. nu. 1 & cap. 2. nu. 8. & S. Thoma 2. 2. q. 188. nu. 4 & Cajetano ibi.

e apud Regium lib. 1. de oratore Christiano, cap. 6.

maximè grave esse, ac sublime? quem clam est, ab ipsomet Christi Vicario Leone X una cum universo Concilio Lateranensi perspicue asseverari eandem sementis celestis faciendæ procurationem esse *præcipuam in Ecclesia Dei, ac pernecessariam, magnique fructus, ac utilitatis*; adeoque & cunctis aperte denuntiari, rem esse magnitudine valde præstabilem, ac singularem?

12 Nec solum divinæ sationis administrandæ munus ipsomet genere amplum est, ut jam expendi; sed materiâ quoque ipsâ Concionibus eximie antecellit. Quis enim unquam subdubitavit, quin libri omnes, qui de avaritiâ, de invidentiâ, de fastu, de vestium, gulaque luxu, de quibuslibet deniq; vitiis compescendis disputant, argumenta non de genere venalium, aut de argillâ, lutoque humilia, atque abjecta, sed ingentis molis, & grandia pertractare, sapientum omnium calculis judicentur? Tanti nimirum ad Reipub. utilitatem refert hos evulgari, quanti interest, immania damna, quæ ex iis suppressis contraherentur, propulsare. At quò spectat, aut tendit sacra Concio, nisi ut scelerum omnium regnum perrumpat, evertatque? ut insanas animi appetitiones comprimat? ut fibras cujuscunq; pravitatis evellat? ut frænum cunctis corruptelis injiciat? Quanti verò interest omnium hujusmodi frænum integrum, incorruptumque præstare, quo adulterato, & labefactato, cuncta flagitia impune grassantur, foedè

scedè bacchantur, longè, lateque propagantur.

13 At præter Concionis materiam sanè nobilem, & gravem, ipse quoque concionandi modus, & forma quàm insigni exuperantiâ in Christi Ecclesiâ eminet? an potest cuiquam non excordi res levis videri, de quâ ipsemet Pontifex a Maximus Leo X jam laudatus, totumque Concilium Lateranense, etiam appellatum, sessionem integram conflant, diserteque titulo ipso profitentur in eâ *disponi circa modum prædicandi*? Fac nunc istam formam deformari, modumque perverti; fac Concionem, etsi nihil falsi dicat, neque noxiam doctrinam tradat, nihilominus immodicis ornamentis luxuriantem, omni persuadendi vi, ac nervo destitui, Auditoribusque ab æterno interitu retrahendis ineptam fabricari. Quàm immania illico vulnera universa Respublica Christiana ex vitiatâ istâ concionandi ratione, ac formâ necessariò accipiet, quâ hinc delicta omnia exultabunda sine ullo cœsoris metu tripudiatura sint? Quis vestrum ignorat, idcirco à Theologis, b & conscientiarum cognitoribus Evangelii præconem, qui tam Apostolico officio adeo indignè abutitur, ut ipsius sacra Concio in profanam ferè declamationem degeneret, culpæ lethalis communibus suffragiis

a Sess. XI. p. 10.

b Suarez 2. part. Tom. 3. disp. 16. sect. 3. in fine, Lessius lib. 4. de inst. c. 4. num. 96. Casotanus in Summa. Ep. P. c. 10. verbo. Prædicatio, num. 4. Sa. ibi item, num. 4. Poss. vultus de offic. Curat. cap. 3. Videtur ibid. Ep. c.

22 P. I DE HUIUS ACTIONIS

giis jure optimo damnari? Quis apud veteres Patres probrosa convicia, quibus adeo tam exitiabile facinus merito verberant, non legit? Quis Originem e lugentem non audit, à talibus *magistris scindi, ac dividi Ecclesiam?* quis S. Ioannem Chrysostomum d. exprobrantem non meminit, *subverti Ecclesias, dum sermo quaritur, non qui compungere possit, sed qui oblectet?* quis S. Gregorium e Romanum non animadvertit, id genus Concionatores adulteros, concubinarios, & concubinas propterea nuncupare, quòd sicut perdità huiusmodi libidinis mancipia prolem averfantur, solaque voluptate rapiuntur; ita illi non fructum Auditorum, sed oblectationem dumtaxat aucupantur? At super sedeo nunc pluribus aliis acerbis admodum objurcationibus recensendis, quas infra deinde commodius recitabo.

14. Quodnam igitur, Patres amplissimi, argumentum in celeberrimo isto totius Orbis conventu, & theatro gravius, aut majus à me versari potest, quàm quod hac meà Actione maximè complector, in quâ omnem operam, & conatum eò demum, & potissimum refero, quemadmodum jam innui, & deinceps multo clariùs patefcet, ut sacra Concionnes cunctis liberatæ corruptelis, ingenti populorum fructu in Christianà Repub. confermentur? Si de augustissimo Eucharistiæ Sacrae

c. In cap. 3. Ez. ch.

d. Hom. 31 in Genes.

e. Lib. 8 moral. cap. 25. & in Cant. cap. 6.

Sacramento differerem, an id divinâ gratiâ primâ eum impertiat, qui mortalis sceleris reus, cum imperfectâ hujus detestatione illud bonâ fide participat; gravissimam à me explicari quæstionem acturum sine dubio fate-remini, siquidem æterna salus, aut damna- tio ex hac pendet; licet enim opinio utrinq; probabilis præsto sit, si tamen quæ primam gratiam ex adjuncto spondet, re ipsâ falsa sit; qui cum ejusmodi tantum peccati expiatione decedit, illico in Orcum ruit, ut planum est. Rursum, si de legitimâ abluendi, absolven- di, consecrandique formâ disceptarem, rem magni molimenti à me proponi subito agno- sceretis, præsertim quia etsi utraque pars sen- tentiâ probabili niteretur, si tamen ea forma nulla reverâ esset, Sacramenti gratiâ, qui ipsâ uterentur, omnino frustrarentur. Deniq; si contenderem, illum, qui in Sacro faciendo Hostiam non ex frumento, sed aliâ ex fruge adhibet etsi extrinsecus rite operatus, quum nihil cæterarum partium, ac ceremoniarum negligit, repudiatur, reapse tamen nullum sa- crificium perpetrare, me non de stulticidiorum *A* jure, aut de rediviâ *B* curandâ, sed *B* de permagno negotio non de nihilo agere haud inviti annueretis. Quantæ igitur ope- ræ, & pretii hæc, quam intendo, controversia est, in qua fructuosam, palmaremq; concio- nandi rationem amplectendam, inutilem au- tem, ac vanam declinandam, ostendo? Nam si alii concionandi modi, etiamsi frugiferi, & prohi videantur, reipsa tamen enerves, & nulli

nulli rei sint, quot, & quàm magna animarum
 detrimenta inde certo consequuntur? Sinul-
 læ in Dei Ecclesiâ Conciones penitus habe-
 rentur, si nullus amplius de rebus divinis ser-
 mo audiretur, si sacra pulpita deinceps omni-
 no conticescerent, in quot quantasque frau-
 des Christiani populi incurrerent? quàm enor-
 miter conciderentur? ad quàm multos imma-
 nis plaga pertineret? quæ scelera non glisce-
 rent? quæ animi pravitates non serperent? quæ
 vitia, nullo coercita aggere, non inundarent?
 At quid, obsecro, interest, Rempub. ob sublatas
 penitus sacras Conciones pessum ire; ac istas
 nonnisi infructuosas, evanidasque, unde illa
 haud secus perit, conflari? Quid refert lintea-
 tum, ac stolatum Sacerdotem, instar Apostoli-
 ci Concionatoris, sacrum in suggestum prodi-
 re, exordium, propositionem, confirmatio-
 nem, & reliquas Concionis partes texere, at-
 que explere, si ornamentorum luxu illas fide-
 rat, & obruit, opprimit, perdit? quis non intel-
 ligit, corruptâ semel verâ concionandi formâ,
 improbos Auditores, ineptis hisce titillatos
 Concionibus nihilo secius in vitiorum cœno
 volutatum iri, quàm si tales Conciones om-
 nino prætermittentur? Quàm cumulado igitur
 compendio publico hæc mea Actio est,
 quæ modum concionandi inutilem exagitat,
 frugiferum verò summo nisi tactur? quid
 quod firmis quoque rationibus vinco, concio-
 nandi eam formam, quæ immodicis lascivit
 ornamentis, quanquam à plerisque in deliciis
 habeatur, non solum esse reapse iniuctuosam,
 sed

sed omni etiam bonæ frugis opinione viduari? Imò verò luxuriantes id genus Conciones non modò inutiles perpetuò sunt, sed plerunque etiam, ut facile doceri potest, perniciose. Unde, Antistites prudentissimi, causse hujus, quam afferò, immensam magnitudinem, & gravitatem jam perspicuè planeq; dispicitis.

15. Sed nunc ultra etiam progredior, insuperque id pugno; licet ego de sacrarum Concionum corruptelis nihil speciatim hìc attingerem, sed generatim tantum de ipsa discedi norma, quæ Cõcionibus sacris, & Orationibus profanis communis est, perperam vitiatà, pristinaq; integritati restituendâ disputarem, adhuc thesim permagni momenti à me fore versandam. Quis enim in Dialecticis tam hospes est, qui nesciat, quicquid de universo aliquo genere, quod ad hujus essentiã **A** Aspectat, in alterutram partem statuitur, aut detrahitur, idem prorsus & de quavis specie, quæ eidem sublit generi, necessariè statuendum, vel detrahendum esse; adeoque si semel decernas, animal esse sensus particeps, vel expers, necessariò quoque tibi fatendum esse, cunctos etiam homines, equos, boves, ceterasq; pecudes sensu constare, aut carere? Quis ignorat, citra quoque rationem generis modò indicatam, ubi aliquid tanquam illicitum, & in culpã positum, tibi in mentem venit, neque tamen vides, neque quòbitas, gravisne ea sit, an levis, sed neglectã utriusq; inquisitione, illud exequeris, lethalis crimi-
B nis

26 P. I. DE HUIJUS ACT. GRAVITATE
nis te à magnis Theologis * ea propter, quòd
huius admittendi periculo ultro te exponas,
meritò damnari? At quis pariter non ani-
madvertit, simul atque dicendi forma in me-
dio sita, quæ civili, sacræque Orationi promi-
sca est, depravata ab aliquo delegitur, hunc
continuò in lubricam aleam sacrarum quoq;
Concionum pervertèdarù sese committere?
Quid ego aleam commemoro? Quin imò
quis non intelligit, quum character ipse di-
cendi, seu ratio communis, & generalis per-
suadendi ad Orationis universæ, quæ à qua-
vis specie, seu parte, sacrâ, & profanâ, men-
tis quasi novacula abjungitur, essentiam om-
nino pertineat, eum, qui talem rationem,
& characterem pervagatù, infectum, corrup-
tumque amat atq; usurpat, in laqueum neces-
sitaris inexplicabilem prorsus sese induere, ut
non solum civiles Orationes, sed sacras etiam
Conciones intigere, & corrumpere cogatur!
Quantù igitur Christianæ Reipub. interest,
sacras Conciones ab omni labe integras, de-
sacatasq; prestare, tati profecto præses quoq;
Actio est, quæ de incorruptâ dicendi formâ
in usum revocandâ quàm maximè satagit, si-
ne quâ illæ integræ, & desecatæ esse non
possunt: ac propterea, quum munus concio-
nandi sit per se adeo sublime, & gravissimum,
ut exposui, hæc ipsa Actio, quamvis genera-
tim tantum de communi dicendi ratione di-
sceptaret, adhuc tamen amplissima esset, atq;
gra-

* Apud Thomam Sanchez lib. I. in Decal. cap.
num. 6.

gravissima. At ego, Patres sapientissimi, ut jam monui, non in ipsâ communi dumtaxat formâ dicendi hærebo, sed quicquid de hac disieram, ad ipsa sine etiam sacras Conciones, severis vincendas legibus, atque ab omni inquinamento purgandas potissimum destinabo, insuperque de ipsomet etiam concionandi sacris in Templis munere, deque sacris Concionibus à qualibet corruptelâ tuendis speciatim quoque deinde, nec oscitanter disputabo. Quo etiam ex capite quanta gravitatis, & magnitudinis accessio huic Actioni fiat, satis in præsentia superque cognoscitis.

Propositio totius operis ab omni ancipiti sensu distincta, in angustiores fines redigetur.

16. **V**erùm, ne quis de industriâ quærens diverticula, consilium meum ex ancipiti sensu secus, quam par est, aut aliorum, quam ego censeo accipiat, caveo primum disertè, quum litem ego eloquentiæ corruptoribus, quos jam depinxi, hic intendo, eosque non segni stylo agito; me quaslibet tam Orationes, quam Cõciones iis vitiis, quæ recensui, obnoxias, sive Latinâ, sive Hetruscâ, sive Gallicâ, sive Germanicâ, sive Polonicâ, sive quacunque aliâ cujusvis regionis vernaculâ linguâ scribantur, habeanturque, conferto argumentorum paratu in hac indistinctâ jam pugna aggressurum; nec mihi turbam ullam rixamve de Latinis seu vocibus, seu locu-